

„EK IS” IN DIE EVANGELIE VAN JOHANNES —
OPENBARINGS-HISTORIES BENADER

(I)

1: Inleiding

1.1. *Die verhouding van die „Ek is”-uitsprake tot die Logoslied as tematiese inleiding tot die evangelie*

Die Johannes-evangelie is op 'n besondere wyse saamgestel: 'n mens sou byna sê aan die hand van die verskillende „Ek is”-uitsprake van Jesus. Dit is luisterryk soos 'n simfonie waarin die tema telkens weer gehoor kan word. By die lees van dié evangelie skiet die tema van die gedeelte wat jy lees, jou telkens te binne met 'n herinnering aan die Logoslied. Ek noem 'n paar voorbeelde wat met die eerste oogopslag duidelik is: As ons in hfst. 8 : 12 lees: „Ek is die lig van die wêreld” dan dink ons meteen aan die woorde uit hfst. 1 : 5: „En die lig skyn in die duisternis”. In 8 : 23 sê Jesus: „Ek is van bo” en dan weerklink 1 : 13 en 14 onmiddellik: „... wat uit God gebore is”, „wat van die Vader kom”. Só herinner die gedeelte oor die goeie herder (met die „Ek is”-uitspraak in 10 : 11) aan die elfde vers in die Logoslied: „Hy het na sy eiendom gekom...” En só voer 14 : 6 („Ek is die weg en die waarheid en die lewe”) jou terug na 1 : 14 („... vol van genade en waarheid”).

1.2. Dit is ook vooraf nodig om te weet dat die „Ek is”-uitsprake van *Christus gewoonlik tekens en aansprake voorafgaan of daarop volg*. Johannes bied sy evangelie uniek aan in die weergawe van verskillende tekens wat deur aansprake van Christus voorafgegaan word, of wat op die aansprake volg. Dit gebeur dan soms dat die „Ek is”-uitsprake 'n samevatting is op een of meer tekens en aansprake.

1.3. In hfst. 2 : 1—8 : 1 vind ons tekens gevolg deur aansprake. In hfst. 8 : 12—11 : 54 gaan die aansprake die tekens vooraf, en in hfst. 11 : 55—19 : 16 kry ons tekens en aansprake vermeng. Omdat 8 : 2—11 'n omstrede plek het in die evangelie van Johannes, en ook nie mooi inpas in die hele opset van die evangelie aan die hand van ons bespreking nie, word dit in hierdie werkstuk ook nie in berekening gebring nie.

Op die opeenvolging van tekens en aansprake gaan ek nie in hierdie werkstuk in detail in nie omdat dit meer te doen het met 'n struktuuranalise van die bou van die evangelie, afgesien van die openbaringsbetekenis van die boek — iets wat op sigself 'n deeglike studie verg en nie in besonder op die vlak van die openbaringsgeskiedenis lê nie. Ek sny dit wel aan in die bespreking van die verskillende uitsprake.

Tog wil ek die struktuur van die Johannes-evangelie globaal gesien, baie deeglik in ag neem, en daarom maak ek nie gebruik van gegewens in parallelle gedeeltes uit die ander drie evangelies nie.

1.4. Voorts is dit ook opvallend dat *by feitlik elk van hierdie „Ek*

is"-uitsprake van Christus of 'n belydenis of bloot 'n erkenning volg. Ook dít sal in die bespreking van die uitsprake duidelik word.

1.5. Ten slotte is dit van kardinale belang om te weet dat elke „Ek is"-uitsprake met die aanverwante tekens en aansprake en belydenis, *direk in verband staan met die hooftema van die evangelie van Johannes*, nl.: Jesus, die brenger van die nuwe en die ware, is die Christus, die Seun van God.

1.6. Dit is vir elke bedienaar van die Woord, wat uit die Johannes-evangelie 'n preek wil maak, *noodsaaklik om die verband tussen al hierdie dinge raak te sien*. Hiersonder, dink ek, is die prediking te arm en die insig te beperk om die rykdom van die liefde en genade wat ons in Christus Jesus verkry het, raak te vat en te beleef.

Met hierdie studie kom 'n mens onder die geweldigse besef van die kleurryke eenheid in die lewe en werk van ons Heiland; sy woorde en daede; sy doel en metode; sy leiding en lyde. In dit alles sien ons die groot liefde waarmee die Vader ons liefgehad het.

DIE EERSTE „EK IS"-UITSPRAKE

2. Joh. 4 : 26: Dit is Ek wat met jou praat

2.1. Vervulling van die belofte

In die O.T. is baie gepraat oor die Messias wat sou kom. Die profetiese gedeeltes lê daar groot nadruk op; die historiese stof gee 'n skadubeeld van die komende verlossing en bied ook op dié wyse profetiese momente.

Die eerste voorspelling vind gestalte in die verhaal van die sondeval en dan juis op dié moment as God uitspraak gee — wanneer Hy die krisis, die spanning, breek. Reeds daarin lê die verlossingsmotief eksplisiet opgesluit — 'n verlossing wat sal kom op grond van 'n belofte. Die Seun van God se belofte tree reeds by die eerste spore van die sonde na vore: Hy slaan as 't ware toe; Hy knoop onmiddellik die stryd aan. Hierdie stryd word gevoer tot op die hoogtepunt van die eintlike krisis aan die kruis, en dan nog bly Christus getrou aan die belofte van sy Vader.

By die lofsang van Hanna in 1 Sam. 2 : 10 kan ons reeds die diepe betekenis bemerk as Hanna van God se *koning* praat. Allerwêë word dit beskou as 'n stukkie profesie wat sy vervulling vind in die instelling van die koningskap en dan veral m.b.t. Dawid uit wie die Messias gebore sou word. Dit is dan ook die uitgangspunt van die profete: die Messias as die Seun van Dawid — Hy wat op die troon van sy vader Dawid sal sit (Jes. 9 : 6). Dit is nou wat betref sy *koninklike* gestalte.

In die persoon van Melgisedek, volgens wie se orde Christus sy *priestergestalte* sou beklee, sien ons reeds in kiem 'n profesie op die Messias. Alles bly egter by skadubeelde totdat die ware *Profeet* self kom — Hy wat die lewende woord sal bring waardeur Hy die volk van al hulle sondes sal verlos en onder sy heerskappy alleen sal stel.

Ons merk dus dat waar die O.T. voorspel van die Messias wat

sou kom, die Ou-Testamentiese voorspellings, beelde of skadu's eintlik maar 'n voorspel is tot die hooftoneel in die Messiaanse ryks-teater. Dit is die agtergrondgebeure wat die verloop van die saak in perspektief stel.

Hierin lê die ryke betekenis van Jesus se woorde aan die vrou: „Dit is Ek wat met jou praat”; die O.T. het steeds maar van My en oor My gepraat, maar nou praat Ek self. Dit is asof Jesus hier die sluier lig oor die verborge skatte van 4 000 jaar se voorspelling; Hy onthul die hoeksteen van die nuwe gebou waarvan die fundamente lank reeds gegrawe is.

Vir die 400 jaar tussen Maleagi en die geboorte van Christus het God geswyg. In ons kanon (Bybel) het ons geen profesieë, geen openbaringe of sprake van God uit dié tydvak van die geskiedenis nie. Dit is asof die hele skepping in spanning sit en wag het op die koms van die Messias. 'n Mens kan byna sê: die profete het asem opgehou.

Met hierdie eerste „Ek is”-uitspraak kondig Jesus dan as 't ware aan dat *Hy gekom het*. Hy betree die drumpel van 'n wêreld vol van verwagting... en stryd — 'n verwagting op die oorwinning van die lig in die stryd teen die duisternis. Dit gee onmiddellik die antwoord op wie die „Ek” in hierdie uitspraak is, veral as ons in gedagte hou wat Johannes pas in sy eerste hoofstuk gesê het oor die lig wat aan kom was in die wêreld. En dan gee Johannes sy lied 'n „present tense”-karakter as hy sê: „En die lig *skyn* in die duisternis...” (1 : 5). Johannes laat ons goed verstaan dat die verwagting nie noodlottig was nie maar vrugbaar en swanger aan die besluit van God; ja meer nog: die verwagting het geboorte gegee aan sy inhoud; die voorspelling het 'n voorstelling geword as Christus Homself voorstel aan sy Nieu-Testamentiese volk. Die mooie in die vyfde vers van die Logoslied is dat Johannes nie net die een kant van die saak stel nie; nie net die eindresultaat van die vervulling van die verwagting nie; nie net die soteriologiese nie (die verlossing as sodanig nie), maar ook die weg van die verlossing wat nl. 'n weg van stryd is. Dit merk ons nl. in die tweede deel van vs. 5 waar die antitese tussen lig en duisternis pertinent na vore gebring word in die spanningsterm (ου) καταλαμβάνω wat hier in 'n besondere betekenis gebruik word aan die hand van 'n besondere beeld. Hier staan letterlik dat die duisternis die lig nie geabsorbeer het nie, nie aangeneem of opgeneem het nie. Die lig het dus nie deel geword van die duisternis nie; dit het bly skyn; dit staan antities daarteen en daarom vertaal die Afrikaans met goeie reg: „Die duisternis het dit nie oorweldig nie”. Dit alles word nog sterker duidelik in die derde „Ek is”-uitspraak: „Ek is die lig van die wêreld”.

Nog twee belangrike aspekte wat hierin na vore tree is:

- die verhouding teken-aanspraak in hulle verband tot hierdie „Ek is”-uitspraak en
- die antwoord (i.c. belydenis) van hulle met wie hierdie aanspraak te doen het.

2.2. *Verhouding teken-aanspraak en „Ek is”*

Soos ons reeds gesien het, het die eerste uitspraak van Christus te doen met die vervulling van die belofte. Dit gaan dus daarom dat Christus, die brenger van die nuwe en die ware, die stryd teen die verkeerde en slegte en duistere op 'n nuwe wyse aanknoop deur die vleeswording.

Die eerste teken is die wonderwerk op die bruilof te Kana in Galilea (2 : 1—12) waar Hy iets nuuts aanbied — wyn wat hulle nog nooit gedrink het nie. In die aanspraak (veral 4 : 10 en 14) wat Hy doen in sy gesprek met die Samaritaanse vrou, gaan dit ook juis om nuwe drank wat niemand nog ken nie — die water van die lewe.

In die ander teken nl. die tempelreiniging (2 : 13—25) is Hy in 'n argument oor die afbreek en die opbou van die tempel, waarmee hy die tempel van sy liggaam bedoel (v. 21). In die aanspraak (in die gesprek met die Samaritaanse vrou) en in die „Ek is”-uitspraak wat daarop volg, sinspeel Jesus dan ook op die vleeswording; sy liggaamlikheid ter wille van die verlossing deur dood en opstanding soos ons in punt 1 in verband met sy bekendstelling gekonkludeer het.

2.3. *Belydenis*

As die Samaritane na Hom kom om die gerug wat die vrou versprei het te verifieer, dan staan hulle geloofsbelydenis juis ook in verband met sy Messiasskap — dit hou juis verband met sy uitspraak: „dit is Ek” (Ek is die Messias op wie die wêreld eeue reeds wag). Hulle bely nl. „... dat Hy waarlik die Christus, die Saligmaker van die wêreld is” (4 : 42).

Maar hier sit ook nog meer in: vir die Samaritane is Christus nou nie meer die vae skadufiguur wat op 'n profetiese waglys geplaas is nie; nie meer iemand wat hulle van hoor-sê ken nie. Nou het hulle Hom van aangesig tot aangesig gesien en hulle ore het Hom self gehoor; die profetiese woord het nou 'n Woordprofeet geword en die skadubeeld 'n vleeslike realiteit — 'n historiese openbaring.

2.4. *Met betrekking tot die Logoslied* is hierdie „Ek is”-uitspraak met alles wat daarmee saamhang, 'n pragtige uitbouing op die tema wat in 1 : 14 gegee word: „... die Woord het vlees geword en het onder ons gewoon...” Soos in punt 2.1. reeds aangetoon, is die koms van die Messias, die vleeswording dus, die vervulling van 'n eeue-oue belofte. In hierdie eerste „Ek is”-uitspraak doen Jesus niks anders nie as om die realisering van hierdie belofte te bevestig. Ja meer nog — Hy verkondig hiermee die realiteit van 'n gerealiseerde belofte, 'n vleesgeworde (W)woord.

3. Joh. 6 : 35, 48, 51: Ek is die brood van die lewe

3.1. *Geloof en geloofspyse*

3.1.1. Dié gedeelte van die Evangelie rondom die tweede „Ek

is"-uitspraak is seker een van die mees komplekse samestellings van tekens en aansprake. Die „Ek is"-uitspraak is ook nie so eenvoudig as wat dit lyk nie, want dit het nie alleen maar (soos dit op die oog af lyk) te doen met die vermeerdering van die brode nie. Dit bring in die eerste plek die hoofteema van die evangelie (Jesus, die bringer van die nuwe en die ware, is die Christus, die Seun van God) op 'n sprankelende wyse na vore. In die tweede plek lê dit ook besondere klem op die geloof in hierdie Brenger van die nuwe en die ware, soos veral verpak in die belydenis van Petrus (6 : 68, 69) waardeur hierdie „Ek is"-uitspraak 'n dimensionele dieptesnit vertoon in die kern van die betekenis van Christus se Messiasenskap. Petrus bely: „U het die woorde van die ewige lewe. En ons het geglo en erken dat U die Christus is, die Seun van (die lewende) God”.

3.1.2. Verskeie tekens en aansprake kan in hierdie stuk (4 : 43—6 : 71) onderskei word.

Dit is by uitstek 'n gedeelte wat die nadruk laat val op die *lewe* as lewe uit die *geloof*. Die eerste twee tekens begin dan ook met die herstel van twee lewens en in beide gevalle 'n openbaring van nuwe geloof. In 4 : 43 e.v. kry ons die genesing van die seun van die koninklike beampte. Hierdie eerste teken bevat drie wonders:

- die wonder van herstel;
- die wonder dat die herstel (behalwe dat dit deur 'n woord alleen geskied) op 'n ander plek plaasvind as wat die Here Jesus Hom bevind: die seun is in Kapernaüm, Jesus in Kana;
- die wonder dat die seun se vader onvoorwaardelik *glo* in die woord van Christus: „Gaan, jou seun lewe!” (v. 50).

Christus bied hier die lewe — meer nog: Hy bied 'n geloofslewe (vgl. v. 53: „En hy het self *geglo* en sy hele huis”).

Hoofstuk 5 : 1—15 beskryf die genesing van die siek man van Betésda. Ook in hierdie teken kom die wonder van die genesing ('n herstelde lewe) deur 'n woord alleen. Die belang hiervan sien ons later in die belydenis wat hiermee in verband staan (6 : 68, 69).

Op hierdie eerste twee tekens volg in 5 : 16 e.v. 'n aanspraak waarvan die kern sekerlik lê in 5 : 24, 26 en 40, veral v. 24: „... wie my *woord hoor* en Hom *glo* wat My gestuur het, het die *ewige lewe*...”

Nou volg weer eens twee tekens, gevolg deur een (of twee) aansprake. Die tekens is nl. die vermeerdering van die brode (6 : 1—15) en die loop op die see (6 : 16—21). In 6 : 20 vind ons ook 'n „Ek is"-uitspraak hoewel ek dit nie gaan bespreek nie. Christus sê nl.: „Dit is Ek, moenie vrees nie”. Ek meen dat dit nie 'n wesenlike „Ek is"-uitspraak soos al die ander is nie. Dit is nie bedoel as 'n bekendstelling nie, want die dissipels het Hom reeds goed geken. Dit is ook nie 'n samevatting op spesifieke tekens en aansprake nie. Dit is bloot 'n gerusstelling en daarom die woorde: *μη δοβεισθε* om die wanindruk dat dit 'n *δαντασμα* sou wees (vgl. Matt. 14 : 26) uit die weg te ruim. Sy woorde beteken niks meer nie as net maar: „Dit is Ek”.

Hoofstuk 6 : 22—59 gee Jesus se aanspraak op die teken van

die brodevermeerdering. Miskien lê die trefpunt van hierdie breedvoerige aanspraak in verse 32 en 58. Vers 32 lui: „Voorwaar, voorwaar Ek sê vir julle, dit is nie Moses wat die brood uit die hemel aan julle gegee het nie, maar my Vader gee julle die *ware brood* uit die hemel”. In vs. 58 staan: „Dit is die brood wat uit die hemel neergedeel het — nie soos die vaders (die manna) geëet en gesterwe het nie; wie hierdie brood eet, sal tot in ewigheid lewe”.

Dit gaan ook hier nie maar om lewe as iets fisies nie, maar om die geloofslewe. Daarom maak v. 58 duidelik onderskeid tussen die woestynbrood en die ware brood in Christus se antitetiese vergelyking. Van die eerste sê Hy: *εδαγον οι πατερες [το μαννα εν τη ερημω] και απεθανον*, maar van die tweede sê Hy: *ο τραγων τουτον τον αρτον ξησει εις τον αιωνα*. Jesus maak dus daarop aanspraak dat Hy die nuwe en die ware brood bring. En om die beeld van die maaltyd te voltooi, voeg Hy daar by in v. 35 'n aanspraak m.b.t. die lewende water: „...wie in My glo, sal nooit dors kry nie”.

Die gedeelte 6 : 60—71 lewer 'n probleem. Moontlik is dit, in sy geheel gesien, 'n aanspraak m.b.t. die teken in 6 : 16—21 (Jesus loop op die see). Die bedoeling in hierdie werkstuk is juis om die evangelie van Johannes sistematies-skematies uiteen te sit, maar dit is ook juis hier waar 'n mens grootliks gevaar loop om dit te rigoristies-skematies te doen. Wanneer iets ingeforseer word op 'n plek waar dit nie tuis hoort nie, doen dit afbreuk aan die hele struktuur en só kan die gebou inmeekaartuimel. As ons die deel 6 : 60—71 wil betrek op die teken in 6 : 16—21, moet dit met die uiterste versigtigheid gedoen word. Dit is makliker om iets in die Skrif in te lees as om die Skrif self te laat spreek.

Tog meen ek dat ons hier sekere momente het wat iets wil sê oor die teken in verse 16—21. Ons vind dit moontlik in verse 65 en 66. Vers 65 lees: „...niemand kan na My toe kom as dit hom nie deur my Vader gegee is nie”. Dit gaan hier ten diepste om die *geloof* as gawe van God. 'n Mens gaan nie na iemand as jy nie glo dat jy van hom hulp sal kry nie. Dit gebeur so dikwels met die gelowiges dat sy moed hom begewe — sy geloof verflou. En dit is presies wat met Petrus gebeur het toe hy op die golwe na Jesus wou stap: hy sink. As Jesus hom daar aanspreek, dan gaan dit ook juis om die geloof (vgl. Matt. 14 : 31): *Ολιγοπιστε, εις τι εδιστασας*. Die vraag is nou of Joh. 6 : 65 nie tog iets wil laat deurskemer van die flater wat Petrus begaan het nie. 'n Teenargument kon wel wees dat Johannes niks van Petrus vermeld nie, ook nie in die teken van 6 : 16—21 nie, en daarom kan 'n mens miskien tog 'n vraagteken plaas agter die argument in hierdie paragraaf.

Die tweede moment lê opgesluit in v. 66: „Hieroor het baie van sy dissipels teruggegaan en nie meer saam met Hom gewandel nie”. Die betekenis hiervan kan eers (ek stel dit liever as moontlikheid) goed verstaan word as ons die gedeelte 6 : 60—71 in sy geheel vergelyk met 6 : 16—21. In lg. paar verse beskryf Johannes aan ons hoe dat Christus na sy dissipels kom: Hy volg die „onmoontlike” weg (oor die see) om by hulle te kom. In 6 : 60—71 wil baie van sy dissipels nie meer met Hom wandel nie, alhoewel dit tog vir hulle volkome moontlik is. Menslik gesproke is Jesus se weg na sy

dissipels onmoontlik, en tog kom Hy na hulle. Menslik gesproke is die dissipels se weg na Jesus en met Jesus wel moontlik, en tog verlaat hulle Hom. Dit bied weer eens 'n duidelike beeld van die kloof tussen geloof en ongeloof. Die ongeloof maak die wandel na en met Christus onmoontlik — „niemand kan na My toe kom as dit hom nie deur my Vader gegee is nie” (6 : 65).

In v. 70 kom Johannes in hierdie verband tot 'n geweldige dieptepunt. Dit vorm die klimaks van 'n lyn wat so vroeg as hfst. 5 reeds begin (die tema daarvan kry ons natuurlik al in die Logoslied). Dit is die lyn van verwerping — eintlik maar een van die bylyne in die groot spoorstelsel van die Christus-verwerping wat die vier Evangelies aan ons voorhou. In die elfde vers van die Logoslied word gesê: „Hy het na sy eiendom gekom en sy eie mense het Hom nie aangeneem nie” (*οὐ παρέλαβον*). Aan die kruis bereik hierdie lyn, soos so vele ander, 'n klimaks (wel met 'n ander nuanse) as selfs God Hom verlaat. Wat ons egter hîer onder oog het, is die verwerping in hfst. 5—7. Hoofstuk 5 verse 16 en 18 berig dat die Jode probeer het om Hom *dood te maak*. Hulle redes hou spesifiek verband met die teken van genesing by Betesda in Jerusalem. Dit is 'n antitetiese reaksie op Christus se positiewe daad van die *herstel van 'n lewe* wat 38 jaar vermink was.

Hoofstuk 6 : 66 getuig van baie van *sy dissipels* wat terug gegaan het, weg van Hom af. Nou is dit nie meer net die Jode in die algemeen wat Hom nie wil aanneem nie, maar ook baie uit 'n nouer kring. Hierdie verwerping hou besondere verband met sy aanspraak omtrent die brood van die lewe: hulle kan nie die spyse verteer wat Christus vir hulle gee nie. Hulle is gewoon aan melkkos, sagte spyse, en wanneer Hy dan sê: „Ek is die brood van die lewe”; wanneer Hy hulle dus wil voed met die vaste spyse van die geloof, dan is dit vir hulle te hard (6 : 60): „Hierdie woord is hard, wie kan daarna luister?”

Vers 70 trek die kring nog nouer as Jesus bekend maak dat een van die twaalf 'n duiwel is.

Ten slotte word in 7 : 5 die intiemste band aangetas — die bloedband — as daar staan: „Want ook sy broers het nie in Hom geglo nie”.

3.2. *Verhouding...tekens-aansprake en „Ek is”*

Met hierdie oorsig as agtergrond kan ons nou die konsekwensies bepaal van die tweede „Ek is”-uitspraak (6 : 35, 48, 51). Dit het geweldige groot prakties-homiletiese implikasies. Daar sit bv. geen sin in om 'n preek te maak oor die vermeerdering van die brode in Joh. 6 sonder om raak te sien dat Christus self i.v.m. hierdie teken 'n aanspraak maak oor die brood van die lewe in sy vergelyking met die manna in die woestyn nie. Onthou: Jesus is die bringer van die nuwe en die ware. Hy kan meer gee as brood vir die liggaam. Die nuwe wat Hy bring is geen revolusionêre nuutheid nie — daarom word die *nuwe* gekwalifiseer deur die *ware*. Hy kan die *ware* brood gee — sy vlees en bloed. Maar ook dit opsigself sou nog nie die volle konsekwensies en betekenis van die teken van

die brodevermeerdering en die aanspraak m.b.t. die brood van die lewe aan die lig bring, sonder dat ons ook die „Ek is”-uitspraak van Christus in hierdie verband raaksien nie. Dit is sekerlik geen inlegkunde as 'n mens hierdie uitspraak in 'n konteks wil sien nie — Johannes doen dit self tog so ooglopend.

Die vraag kan gevra word: Maar wat het hierdie uitspraak nou te doen met die teken in 6 : 16—21 (loop op die see) of met die tekens van genesing? Wat 6 : 16—21 betref is die vraag eintlik reeds beantwoord in punt 3.1. Dit kom kortliks daarop neer dat Christus in hierdie „Ek is”-uitspraak voedsel voorsien vir die versterking van die *geloof*. In die teken van 6 : 16—21 gaan dit juis om die *kleingeloof*. Wat die tweede vraag betref is dit eintlik voor-die-hand-liggend as ons maar net in gedagte hou dat Jesus, wanneer Hy Homself „brood” noem, dit nader kwalifiseer: *ο αριστος της ζωης*. Dink nou terug aan die tekens van genesing en die hele saak val oop soos 'n boek: dit gaan immers om herstelde lewens. Miskien is dit ook nie so voor-die-hand-liggend as jy nie eers presies bepaal het wat *της ζωης* in verse 35 en 48 wil sê nie. 'n Mens kan miskien dink aan 'n gen. qual., maar dit sou nie aan die uitdrukking volle reg laat geskied nie. Dit gaan immers nie om die kwaliteit van die brood nie, maar om die aktiwiteit en die wese daarvan. Die maklikste is om daarvan 'n gen. relat. te maak wat die verhouding brood en lewe uitbring, maar dit verklaar nog te min wat met die begrip bedoel word. Die beste verklaring is moontlik dat dit 'n gen. epexeg. is. Dan verklaar *της ζωης* presies wat onder *ο αριστος* verstaan moet word.

In die lig van Jesus se tekens en aansprake en die belydenis van Petrus, kan ons nie anders as om dit só te verstaan. Dit werp ook duidelike lig op die synsvraag in hierdie uitspraak — Christus is immers die brood van die lewe. Hy gee dit nie net nie, maar is self die ware geloofsvoedsel. Daarom kom die aanspraak in 6 : 54 so pertinent-fisies: „Hy wat My vlees eet . . . *het* die ewige lewe . . .”

Só gesien, werp hierdie „Ek is”-uitspraak 'n helder lig op die *ware verlossing* (waarvan die brodevermeerdering en die loop-op-die-see slegs tekens is) en op die *herstel tot 'n nuwe lewe* wat Jesus verbeeld het in die tekens van genesing.

3.3. Belydenis (6 : 68, 69)

Pragtig is dit inderdaad dat in hierdie belydenis al die elemente van die „Ek is”-uitspraak, soos dit verband hou met die tekens en aansprake, na vore kom. Petrus bely nl.: „U het die woorde van die ewige lewe. En ons het geglo en erken dat U die Christus is, die Seun van (die lewende) God”.

Die *ρηματα ζωης αιωνιου* slaan baie duidelik op die wonder van die eerste twee tekens in hierdie verband, waar Jesus deur 'n woord alleen die genesings (die herstel van lewens) moontlik maak. Sy woord is inderdaad 'n woord van lewe, en, in die lig van die „Ek is”-uitspraak, 'n woord van die ewige lewe.

Die sinsnede *ημεις πεπιστευκαμεν και εγνωκαμεν* is 'n pragtige antwoord op die „Ek is” in die lig van die teken van die brodevermeerdering. Petrus bely hiermee die waarheid van die betekenis van

die liggaam van Christus, as geloofspyse, met as noodwendige gevolg 'n ware geloofslewe en die ewige lewe. So is hierdie belydenis ook 'n antwoord op 'n vlak in die dimensionele dieptesnit van die tweede „Ek is”-uitspraak t.a.v. die kern van die betekenis van Christus se Messiasskap.

3.4. *Die Logoslied*

Die lyn van die tweede „Ek is”-uitspraak vind sy oorsprong in hfst. 1 : 4: „In Hom was *lewe*...” Eksegete is dit eens dat dit nie hier gaan om lewe in fisiese sin nie. Hendriksen sê in sy kommentaar op Johannes (p. 72): „... basically the term refers to the fulness of God's essence...” 'n Gedeelte van Bouma se verklaring lui: „Het is zeer duidelijk dat de schrijver *leven* hier niet als onderwerp maar als gezegde in de hier uitgesproken zin heeft bedoeld. Niet zo: het leven was in Hem. Maar zo: In Hem was *lêven*. Wat in Hem was, dat was: *leven*”. Daarom lê in die realiteit van die vleeswording ook die realiteit van lewe; en dit is hierdie lewe wat Jesus gee aan hulle wat in sy Naam glo (1 : 12; vgl. 6 : 47), wat beteken dat hulle *deel kry* aan die vleeswording of, soos Hy dit op 'n ander plek noem: *sy...vlees...eet* (6 : 54).

Dit gaan dus ook nie maar om die feit dat in Hom lewe was nie, maar dat die gelowige wat glo, *in* Christus ook deel kry aan daardie lewe en dus *uit* Christus lewe. Alleen só kan ons werklik verstaan wat dit beteken dat Christus die *brood* van die lewe is. Hy self is ons voedsel. En dan nie maar gewone voedsel nie, maar ewige spyse.

4. Joh. 8 : 12, 23: Ek is die lig van die wêreld. Ek is van bo

4.1. *Die lig skyn in die duisternis*

In die gedeelte 8 : 12—11 : 54 keer Johannes die volgorde om: die aansprake gaan die tekens nou vooraf. Dit gaan hier om Jesus as die ware *lig* en die ware *lewe*. Die saamtrepunt lê in v. 12 wat praat van die „lig van die lewe”.

Die twee „Ek is”-uitsprake van v. 12 en 23 hoort organies saam. Dit lê nie alleen daarin dat die lig van bo is nie, maar veral daarin (en dit sal straks duidelik word) dat dié twee uitsprake op 'n besondere wyse saamvloei in die een teken wat hierop volg, nl. die wondergenesing van die man wat blind gebore is.

Die twee aansprake wat die teken in hfst. 9 voorafgaan, kry ons in 8 : 12—20 en 8 : 21—59. Eintlik bevat elk van hierdie aansprake momente van mekaar. In die gedeelte 8 : 12—20 waar dit gaan om Christus as die lig van die wêreld, praat Hy ook van sy „herkoms”: „Ek weet van waar Ek gekom het en waarheen Ek gaan (v. 14). Hy verklaar ook hierin pertinent dat Hy deur die Vader gestuur is. Hy is die Seun van God, die Vader van die ligte. Daarom kan Hy Homself noem: *die lig van die wêreld*.

In 8 : 21—59 word die verhouding *bo* en *benede* op verskillende maniere uitgewys as 'n teenstelling. Daar is o.m. teenstellings in die volgende verse:

v. 21: Ek gaan weg, julle sterf in julle sonde.

v. 21 en 22: Waar Ek gaan, kan julle nie kom nie.

v. 23: Julle is van benede, Ek is van bo.

v. 35: Die dienskneq bly nie vir altyd in die huis nie; die seuns bly vir altyd.

Die organiese samehang tussen die twee aansprake met die betrokke „Ek is”-uitsprake waaromheen dit konsentreer, kan soos 'n goue draad in 'n weefstuk gesien word:

(i) In die aanspraak rondom „Ek is die lig van die wêreld”, word die teenstelling: bo-benede reeds skerp gestel (vgl. v. 14—16).

(ii) 'n Mens sou verwag dat die teenstelling lig-duisternis in die gedeelte van v. 21—59, waar Jesus die uitspraak maak dat Hy van bo is, minder sterk moet figureer as in die voorafgaande verse waar Hy spesifiek die lig-uitspraak maak. Tog is dit veral v. 21—24 wat die lig-duister-motief, pragtig geïntegreerd met die motief van bo en benede, skerp uitlig. In dié betrokke verse word die duisternis vergestalt in die begrip *αποθνησκω* wat letterlik beteken om weg te sterf. Teen die kultureel-godsdienstige agtergrond van daardie tyd, is meteen die doderyk hier ter sprake — daar waar alles verlate, eensaam en duister is. Daarom praat Hy in v. 12 van die lig as *το δως της ζωης* om die volledige teenstelling daarvan tot die duisternis te beklemtoon. En om nog meer klem daarop te lê dat sterwe en duisternis hand aan hand gaan, kwalifiseer Christus hierdie sterwe as Hy sê: „julle sal . . . in julle sonde sterwe” (v. 21). Sonde is 'n offer aan die Satan, *die vors van die duisternis*, en daarom word die sonde ook gewoonlik in die donker gedoen waar niemand jou kan sien nie (vgl. Paulus in 1 Thess. 5 : 1—11). Op dié wyse dan word die teenstelling lig-duisternis in die aanspraak rondom bo en benede aan die orde gebring.

Die omgekeerde van Christus se uitspraak „Ek is die lig van die wêreld” word besonderlik weerspieël in die negatiewe kern-verse: 8 : 44: „Julle het die duiwel as vader” teenoor Christus wat God as Vader het, en: 8 : 51: „As iemand my woord bewaar, sal hy die dood nie sien nie (dood as donker kuil van die doderyk, duisternis, verlatenheid en verderf, waarvan die ewige lewe die teenpool is). Ook lê hierdie teenstelling opgesluit in die antitese tussen waarheid en leuen (vgl. veral v. 44 en 45). In lg. verse noem Christus die Duiwel „'n leuenaar” en „die vader daarvan” terwyl Hy in v. 32 en 36 Homself identifiseer met die waarheid: v. 32 sê: „die *waarheid* sal julle vrymaak” en v. 36: „As die *Seun* julle dan vrygemaak het, sal julle waarlik vry wees”.

Dit gaan ten diepste dus in Joh. 8 om die stryd tussen Christus en Satan, tussen geloof en ongeloof, tussen waarheid en leuen (sonde) wat verbeeld word in die teenstelling lig-duisternis. Daarom is 8 : 12 die tema van Christus se prediking in hfst. 8.

Nou word dit duidelik waarom die dissipels in hfst. 9 'n verband wil trek tussen sonde en die man se blindheid. Dit is miskien ook die beste verklaring waarom hierdie twee „Ek is”-uitsprake nie los van mekaar gesien kan word nie— vergelyk veral die volgende paragraaf.

4.2. *Belydenis*

Dit is besonder opvallend dat juis wanneer die man se blindheid wegge neem is, hy tot die geloof kom (v. 38). Nou dat die fisiese duisternis van hom wegge neem is, nou kan ook die geestelike lig van die geloof in hom begin brand. Hy wat aan sy lyf kon ervaar dat Christus waarlik die lig van die wêreld is, kan nou sê: „Ek glo, Here!” (9 : 38).

Die parallelle *duisternis* — *ongeloof*; *lig* — *geloof* word in hierdie belydenis pertinent na vore gebring. Daarom sê Christus in 9 : 39: „Tot 'n skeiding (*κριμα* [krisis]) het Ek in hierdie wêreld gekom, sodat die wat nie sien nie, mag sien, en die wat sien, blind mag word”. Hierdie blindheid van die Fariseërs vir wie Jesus hier op oog het, het die blindgebore man van Jerusalem reeds raakgesien toe hy in v. 30 vir hulle sê: „Hierin is tog iets wonderliks dat *julle nie weet vanwaar* Hy is nie en Hy het my oë geopen” en v. 33: „As Hy nie *van God was* nie, sou Hy niks kan doen nie”. Hoe pragtig gee hierdie belydenis van v. 33 en dié van v. 38 antwoord op dié twee „Ek is”-uitsprake van Jesus as die *lig* van *bo*!

Enkele opmerkings oor die begrip „Krima”

Die werkwoord *κρινω* het die volgende betekenis: skei, onderskei; uitkies, verkies; oordeel, veroordeel, verdoem; anders wees; en selfs veg. Ook die woorde *κριμα* en *κρισις* is van dieselfde woordstam afgelei en omvat dieselfde woordbetekenis. Hiervandaan kom ook ons Afrikaanse woord „krisis”. In al bg. betekenis kan ons dan ook iets merk van 'n krisis, van twee botsende groothede wat teenoor mekaar staan met iets ('n persoon of 'n aksie) daartussen — twee onversoembare elemente wat uitmekaar gehou word. En dit is presies waarom dit in die Johannes-evangelie (veral hfst. 8 en 9) gaan. Vers 12 van hfst. 8 begin met die krisis van lig en duisternis. Vers 23 spreek van die onderskeid tussen *bo* en *benede*, met dié treffende uitspraak daarby: „*εγω ουκ ειμι εκ του κοσμου τουτου*”. In v. 24 word geloof en ongelooft sterk teen mekaar afgebaken. Hier word ook die noodwendige krisisevolg van die ongelooft geopenbaar: „*αποθανεισθε εν ταις αμαρτιαις υμων*”. Vers 26 is ondubbelsinnig m.b.t. die oordeel. Vryheid en slawerny word in v. 31—37 teenoor mekaar afgespeel. In hierdie stryd is die waarheid van die geloof die krisispunt. Die res van die hfst. bou nog meer skanse tussen Christus en die Fariseërs wat hulle herkoms en kindskap betref, om dan finaal te konsentreer rondom die krisis tussen waarheid en leuen. In hfst. 9 voer die krisis tot 'n hoogtepunt as daar verdeeldheid onder die Fariseërs self kom op grond van die tekens wat Jesus doen (vgl. v. 16), want hierdie tekens het juis die gevolg gehad dat die wig tussen geloof en ongelooft tot die uiterste toe ingedryf is, sodat hy in v. 39 moes sê: „*εις κριμα εγω εις τον κοσμον τουτον ηλθον*”. Dit betrek Hy dan onmiddellik, in dieselfde vers, by sy uitspraak: „Ek is die lig van die wêreld”, soos dit verband hou met die teken van die genesing van die blinde man. Jesus is ook nie skaam om dit in v. 40 en 41 op die Fariseërs toe te pas en hulle hiervolgens te oordeel nie.

Teen hierdie tyd is dit vir ons baie duidelik dat geen preek oor die teken van die genesing van die blinde man werklik kan slaag as dit nie al die ander sake rondom hierdie teken definitief betrek nie. Dit is tog sekerlik nie sonder rede dat Christus juis by hierdie teken sê: „Ek is die lig van die wêreld” nie. Hy sê dit nl. spesifiek terwyl Hy besig is om hierdie teken te doen (v. 5).

4.3. Logoslied

Die tema: Christus as die lig van die wêreld, is in die Logoslied besonder sterk — vgl. maar v. 4—9. Veral v. 9 van die Logoslied word later pragtig vergestalt in die belydenis van 9 : 38 as die man sê: „Ek glo, Here!”, want die sin van Christus se koms was om menseharte te verlig, of, soos die woord $\delta\omega\tau\iota\zeta\omega$ ook aandui, om kennis te gee, te laat verstaan. Dit gaan dan veral om kennis wat lei tot die geloof soos 1 : 7 dit bedoel. Dit sluit dan ook presies aan by die doel van Johannes se evangelie, nl. om, deur die beskrywing van hierdie tekens, die mensdom tot die geloof te bring. Hierdie doel hang by Johannes nie in die lug nie, maar dit was ook die doel van Jesus se tekens en wonders: „*Glo My* ter wille van die werke self” (4 : 11).

Christus het gekom om die wêreld tot die geloof te bring en ter wille van daardie geloof te sterf. Ook die ander „Ek is”-uitspraak vind sy grondtema in die inleidende eerste 18 verse van die Johannes-evangelie. As Christus in 8 : 23 sê: „Ek is van bo”, dan gaan ons gedagte meteen na v. 14: „... die Eniggeborene wat van die Vader kom...”, of ook na 1 : 18. Daarom is Hy nie ons vriend nie maar ons Here. Daarom bely die man wat blind was: „Ek glo, *Here*”. In hom het die lig van die geloof begin skyn sodat hy Christus kon bely as die Here (wat van bo kom).

Hierdie aanspraak van Christus loop daarop uit dat Hy met die Fariseërs in 'n twisgesprek kom oor hulle kindskap. Hulle maak nl. daarop aanspraak dat Abraham hulle vader is. Christus antwoord hulle dat Abraham uitgesien het na Christus se dag, en dit ook werklik gesien het. En dan voeg Hy daarby: „... voordat Abraham was, is Ek”. Hierdie skynbare anakronisme word pragtig opgeklar as ons dit sien in die lig van hfst. 1 : 15:

Wie kan dit nie verstaan nie as hy tot twee maal toe in die eerste twee verse gelees het: „ $\eta\nu\ \epsilon\nu\ \alpha\rho\chi\eta$ ”?

Ds. P. van Schalkwyk, Reddersburg.

In volgende uitgawe:

Joh. 10 : 7, 9: Ek is die deur van die skape. Joh. 10 : 11, 14: Ek is die goeie herder. Joh. 11 : 25: Ek is die opstanding en die lewe. Joh. 14 : 6: Ek is die weg en die waarheid en die lewe. Joh. 15 : 1, 5: Ek is die ware wynstok.